

QURILISH SOXASIDA XAVFSIZ MEHNAT SHAROITLARINI YARATISH

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7826678>

Oblaqulov S.T.

“TIQXMMI”MTU stajyor o'qituvchisi

Saydaxmatov Sh.O.

“TIQXMMI”MTU Mehnat muhofazasi, ishlab chiqarish va texnologik jarayonlar xavfsizligi (qishloq va suv xo'jaligida) mutaxassisligi magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada qurilish sohasida xavfsiz va sog'lom mehnat sharoitlarini yaratib berish uchun mavjud munammo va kamchiliklar tahlil qilindi hamda qurilish bir qator ishlab chiqarish jarayonlariga tegishli ekanligi ma'lum, to'g'ridan-to'g'ri ijrochilar uchun xavfning oshishi bilan tavsiflanadi ish operatsiyalari. Bu baxtsiz hodisalarning 35% tashkil qiladi. Bu holat, bir tomondan, bog'liq qurilishda mehnatni muhofaza qilish tizimining samaradorligini sezilarli darajada pasayishi. Qurilishda xavfsizlik va mehnatni muhofaza qilish muammosi ulardan biri bo'lib qolmoqda eng dolzarb va ijtimoiy ahamiyatga ega hamda mavjud bo'lgan kamchiliklarni bartaraf etish to'g'ridan-to'g'ri qurilish ishlarini bajarish tayyorgarlik bosqichidan oldin bo'lmasligi kerak. Agar ish birlashtirilishi kerak bo'lsa, qo'shimcha ravishda xavfsiz mehnat sharoitlarini ta'minlashga alohida e'tibor berilishi kerak.

Kalit so'zlar: mehnatni muhofaza qilishda attestatsiyalash, qurilishda havfsizlik texnikasi, xavfsiz va sog'lom mehnat sharoiti, mehnatni muhofaza qilishda davlat siyosati.

СОЗДАНИЕ БЕЗОПАСНЫХ УСЛОВИЙ ТРУДА В СТРОИТЕЛЬНОЙ ОБЛАСТИ

Облакулов С.Т.

Преподаватель-стажер МТУ "ТИКХММИ"

Сайдахматов Ш.О.

аспирант МТУ «ТИКХММИ» по специальности охрана труда, безопасность производственных и технологических процессов (в сельском и водном хозяйстве).

Аннотация. В этой статье были проанализированы существующие проблемы и недостатки для создания безопасных и здоровых условий труда в строительной отрасли, а также известно, что строительство относится к ряду производственных процессов, характеризующихся повышенным риском для непосредственных исполнителей рабочие операции. На его долю приходится 35% несчастных случаев. Такая ситуация, с одной стороны, связана с существенным снижением эффективности системы охраны труда в строительстве. Проблема безопасности и охраны труда в строительстве остается одной из наиболее актуальных и социально значимых, а устранение имеющихся недостатков непосредственно перед подготовительным этапом выполнения строительных работ

не должно предшествовать. Если работа должна быть совмещена, особое внимание следует уделить обеспечению дополнительных безопасных условий труда.

Ключевые слова: аттестация в области охраны труда, техника безопасности в строительстве, безопасные и здоровые условия труда, государственная политика в области охраны труда.

CREATION OF SAFE WORKING CONDITIONS IN THE CONSTRUCTION FIELD

Oblakulov S.T

Lecturer-intern MTU "TIQXMMI".

Saidakhmatov Sh.O.

post-graduate student of MTU "TIKKhMMI" majoring in labor protection, safety of production and technological processes (in agriculture and water management).

Abstract. *The existing problems and shortcomings for creating safe and healthy working conditions in the construction industry were analyzed, and it is also known that construction refers to a number of production processes characterized by an increased risk for direct performers of work operations. It accounts for 35% of accidents. Such a situation, on the one hand, is associated with a significant decrease in the efficiency of the labor protection system in construction. The problem of occupational safety and health in construction remains one of the most urgent and socially significant, and the elimination of existing shortcomings immediately before the preparatory stage of construction work should not be preceded. If the work must be combined, special attention should be paid to ensuring additional safe working conditions.*

Key words: *certification in labor protection, safety techniques in construction, safe and healthy working conditions, state policy in labor protection.*

Kirish: Dunyodagi barcha davlatlar ham shahar va boshqa aholi yashash manzilgohlariga o'ziga xos ulug'vorlik beruvchi binolar qurilishiga alohida e'tibor qaratadi. Sababi, dunyoning rivojlangan davlatlari qatoriga kirishda davlat tashkiloti muassasalari va aholi uchun qulay turar joy binolarining mavjudligi muhim omildir.

O'zbekistonda ham qurilayotgan bino va inshootlar me'morchiligiga alohida e'tibor qaratilishi natijasida ushbu yo'nalish so'nggi yillardagi eng tez o'sayotgan sohalardan biriga aylandi. Bugun yurtimizdagi qaysi manzilda bo'lmang albatta qurilish va bunyodkorliklar ustidan chiqasiz. Qurilish, me'morchilik haqida gap ketar ekan, unda quruvchilar mehnati va xavfsizligini alohida ta'kidlash lozim.

Afsuski, bugungi kunda ko'pchilik qurilish jarayonlarida ishchilarning hayot xavfsizligi to'la ta'minlangan, deb bo'lmaydi. Biz 20-30 metr balandlikda ham quruvchilarning ishonchsiz havozalar ustida, o'ta xavfli sharoitda mehnat qilayotganiga ko'p bora guvoh bo'lganmiz.

Biz yuqorida osmono'par binolarning ahamiyati xususida fikr bildirdik, ammo shuni ham ta'kidlash kerakki, hech bir bino qurilishi inson hayotini xavf ostiga qo'yishga arzimaydi. Aytingchi, siz o'zingiz yoki yaqinlaringizni qurilish jarayonlarida 20-30 metr balandlikdagi xavfsizligi ta'minlanmagan havozalar ustida ishlashiga rozi bo'larmidingiz? Respublikamizda

barcha faoliyat turlari uchun mehnat xavfsizligi qoidalari belgilangan. Shu nuqtai nazardan baholaganda ham quruvchilarning hayot xavfsizligi qurilish tashkilotlarini jiddiy o'ylantirishi kerak. So'ngi yillarda O'zbekiston Respublikasida qurilish soxasida keng ko'lamli ishlar amalga oshib borilyabdi. Inson qadri tamoili asosida yosh oilalar va ehtiyojmand qatlamlar uchun yangi turarjoy binolari va yangi O'zbekiston massivlari barpo etilyabdi. Bundan ko'rinadiki ishchi kuchiga bo'lgan talab oshadi yurtimizda Qurilish soxasida faolyat olib borayotkan korxonalar soni 43minga yetgan bu 2017-yildagidan 2 barobar ko'p[4].

Qurilish tashkilotlarda ish o'rinlarida xafsiz va sog'lom mehnat sharoiti yaratish dolzarbligicha qolishi inson xayotiga sog'ligiga xaf soluvchi omillar yetarlicha ekanligi va bu ish o'rinlarini Attestatsiyadan o'tkazish kasb lavozimidan kelib chiqib ishchilarni malaka oshirishi uchun talab ortadi. Ish o'rinlarining mehnat sharoitlari bo'yicha attestatsiyasi mehnat sharoitlarining, ish o'rinlaridagi mehnat jarayoni og'irligi va tig'izligining hamda ularning jarohatlanish jihatidan xavfliligining mehnatni muhofaza qilish masalalari bo'yicha texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlar va normativ-huquqiy hujjatlar talablariga muvofiqligini baholash, zararli ishlab chiqarish omilini va yoki xavfli ishlab chiqarish omilini aniqlash maqsadida o'tkaziladigan tadbirlar majmuidir. Bu ishchilarga nima beradi, ish o'rinlarini attestatsiyadan o'tkazishdan maqsad - og'ir ishlarda, noqulay, zararli va yoki xavfli ishlarda band bo'lgan xodimlarga qonun hujjatlarida nazarda tutilgan imtiyozlar va kompensatsiyalarni belgilash, kasbiy xavfni baholash, xodimlarni yakka tartibdagi va jamoaviy himoya vositalari bilan ta'minlash, shuningdek, kasb kasalligi tashxisini aniqlashdan iborat. Shuningdek, nogironlar band bo'lgan ish joylari, xavfli ishlab chiqarish ob'yektlaridagi barcha ish o'rinlari va kasblar attestatsiyadan o'tkazilishi majburiy hisoblanadi. Bundan ish beruvchi manfaadormi albatta ish o'rinlari attestatsiyadan o'tkazilmagan taqdirda, ularda mehnat qilayotkanlar mehnat muhofazasi talablari buzilganligi oqibatida bajarayotgan ishlari o'zlarining sog'lig'iga va hayotiga xavf solayabdi degan taqdirda ,turli xil kompensatsiyalarni talab qilishi va ishni bajarishni rad etishga xaqli. Buni natijasida korxonaning iqtisodiy samaradorligi va maxsulot ishlab chiqarishini kamayishiga va boshqa korxonalar iqtisodiyotiga tasir qilishga omil yaratadi. Sababi attestatsiyadan o'tkazilmagan ish o'rinlarida mexnat sharoitlari xafsiz deyish mumkin emas. Mehnatni muhofaza qilish to'g'risidagi qonun (14-modda), shuningdek, ish o'rinlari attestatsiyadan o'tkazilgan tashkilotlarda qonun bilan nizolar ehtimoli pasayadi, kasb kasalliklari, jarohatlar soni kamayadi, kompensatsiya to'lovlariga sarf-xarajatlar maqbullashtirilib kelgusida ular ishlab chiqariladigan mahsulot tannarxiga kiritilishi mumkin[1].

Qurilishda havfsizlik texnikasi qurilish maydonchasida va uchastkalaridagi ishlarni bajarishga kichik pudratchi tashkilotlarni (yakka tarzda mehnat faoliyati bilan shug'ullanuvchi fuqarolarni ham o'z ichiga olishi shart) jalb qilgan holda ishlar bajarilayotganda, bosh pudratchi quidagilarni bajarishga majburdir[5].

Jalb qilinuvchi kichik ko'rsatkichlar bilan birgalikda qurilishda ishtirok etuvchi barcha tashkilotlar va shaxslar uchun majburiy bo'lgan bosh pudratchi va kichik pudratchi tashkilotlar munosabatlari qoidalariga mos tarzda ishlarni havfsiz sharoitlarini ta'minlovchi tadbirlar (birgalikda bajariladigan ishlar grafigi) rejasi ishlab chiqishi lozim;

O'zlari rejalashtirgan tadbirlarning bajarilishini hamda kichik pudratchilarning o'zlariga birlashtirilgan ish uchastkalarida qurilish havfsizligini bajarish qismini amalga oshirishi.

Ko'p qurilish tashkilotlari yer uchastkalarini olib kichik pudrachi tashkilotlar hattoki sertifikatini yoq davlat royxatidan o'tmagan pudrachi tashkilotlarga topshirilishi, kichik pudrachi tashkilotlarda ishchilar soni 50tadan ko'p bo'lgandaham mehnatni muxofaza qilish bo'yicha shtat yo'qligi u ishchilarning mehnat xavfsizligi sharoitlari ta'minlash bo'yicha tadbirlarni bajarishda bilimsizligi ko'plab mutxish voqiyalarga sabab bo'lmoqda bu esa kimdir nogiron bo'lishiga bir oylaning boquvchisidan ajralishiga jaroxatlanishiga hatokiy o'limxolatlarini yuzaga keltirib chiqarmoqda. Unga ko'ra, 2022-yilning 6 oyi davomida 14 mingta korxonalarda nazorat tadbirlari o'tkazilgan bo'lib, unda 41 ming 150 ta qonun buzilish holatlari aniqlangan, ularni bartaraf etish bo'yicha ish beruvchilarga 5 ming 688 ta yozma ko'rsatma va 1 ming 866 ta taqdimnoma kiritildi, 5 ming 935 nafar mansabdor shaxslarga nisbatan 12 mlrd. so'mdan ortiq miqdorda ma'muriy jarimalar qo'llanildi. 3 ming 146 ta holatda ish haqini belgilangan muddatlarda to'lab bermaslik, 3 ming 123 ta holatda ta'tillar berish tartibiga rioya etmaslik, 1 ming 627 ta holatda aholini ish bilan ta'minlash to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzish, 1 ming 116 ta mehnat daftarchalarini yuritish tartibini buzish, 782 ta holatda mehnat shartnoma tuzmasdan, norasmiy ravishda xodimlar mehnatidan foydalanish, 756 ta noqonuniy ishdan bo'shatish holatlari aniqlangan. Shuningdek 13 ming 868 ta xolatda mehnatni muhofaza qilish va texnika xavfsizligi qoidalariga amal qilmaslik aniqlangan. Jumladan, 1 ming 835 ta holatda xodimlar mehnatni muhofaza qilish va texnika xavfsizligi yo'l yo'riqlaridan o'tkazilmasdan ishlashiga ruxsat berilgan, 1 ming 605 ta holatda korxonada mehnatni muhofaza qilish bo'yicha xodimlarni o'qitish va bilimlarini tekshirish tashkil etilmagan, 878 ta holatda mehnatni muhofaza qilish bo'yicha chora-tadbirlar va rejalar ishlab chiqilmagan, 796 ta holatda xodimlar maxsus kiyimlar bilan ta'minlanmagan, 719 ta korxonalarda xodimlar tibbiy ko'rikdan o'tkazilmagan, 639 ta tashkilotlarda mehnatni muhofaza qilish xizmati tashkil etilmagan, mehnat sharoitlari attestasiyadan o'tkazilishi majburiy bo'lgan 501 ta korxonalar ushbu attestasiyani o'tkazmagan. Ishlab chiqarishda yuz bergan 357 baxtsiz hodisalar belgilangan tartibda maxsus tekshirildi, shulardan 76 tasi o'lim bilan tugagan, 257 tasi oqibati og'ir va 24 tasi guruxiy baxtsiz hodisalarni tashkil etdi. Yuz bergan baxtsiz hodisalar natijasida 105 nafar xodim halok bo'lgan, 277 nafar xodim og'ir tan jarohati va 9 nafari yengil tan jarohati olgan. 977 ta holatda qurilishda, 1 ming 127 ta oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalarida, 716 ta neft-gaz korxonalarida, 552 ta transport sohasida, 444 ta sanoat korxonalarida va 356 ta savdo va xizmat ko'rsatish korxonalarida mansabdor shaxslari tomonidan qonun buzilishlari sodir etilgan. Birgina qurilish soxasida 977 ta jaroxatlanish shikaslanish yuz bergan[4]. Pudrat shartnomalarini tuzishda qurilish maydonlari va ish uchastkalarini hududlarida mehnat havfsizligi sharoitlarini ta'minlash bo'yicha tadbirlarni bajarishga tomonlarning o'zaro mas'ulligi hamda tashkilot shtatiga yangidan qabul qilingan hamda ishga olish haqidagi buyruqda ishlarni bajarishda havfsiz usullarga o'rganmagan ishchilar ishga olinganidan ko'pi bilan bir oy ichida kamida 10 soatli dastur bo'yicha, mehnat havfsizligi bo'yicha qo'shimcha talablar qo'yiladigan ishlarni bajarishga qo'yiluvchi ishchilar esa, ishlashni boshlaguncha kamida 20 soatlik dastur bo'yicha o'qitishlari lozim[2].

XULOSA

O'zbekiston Respublikasida oxirgi yillarda mehnat jarayonida insonning xavfsizligi, hayoti va sog'lig'i, ish qobiliyati saqlanishini ta'minlash borasida keng ko'lamli islohatlar amalga oshirilmoqda. Xususan, mehnatni muhofaza qilish sohasidagi asosiy to'rtta vakolatlarni amalga oshirish, mehnatni muhofaza qilish sohasidagi xizmatlar bozorining professional ishtirokchilariga o'tkazib berilishi, mehnatni muhofaza qilish bo'yicha davlat va jamoat nazorati kuchaytilishi borasidagi barcha amalga oshirilayotgan tadbirlar eng avvalo korxonalar va tashkilotlarda, ish o'rinlarida mehnat sharoitlarini yaxshilashga, ishlab chiqarishdagi jarohatlanishni oldini olishga qaratilgan.

Shunday bo'lsada ko'plab xolatlarida baxtsiz xodisalar guvohi bo'lmoqdamiz. Yuqorida keltirilgan ma'lumotlardan shuni xulosa qilish mumkinki qurilish sohasidagi yoki ishlab chiqarish sohasidagi jarohatlanishlarning yuz berishining asosiy sabablari rahbar hodimlarning mehnat muxofazasi qonun-qoidalariga yuzaki yoki sovuqqonlik bilan qarashi, ishchi-hodimlarning bilim saviyasining pastligi va mehnat muhofazasi, texnika xavfsizligi qonun-qoidalariga rioya etmasligi, qurilish maydonlari to'g'ri tashkil etilmaganligi ortidan sodir bo'lmoqda.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki qurilish maydonlaridagi baxtsiz xodisalarning oldini olish va ularni kamaytirish uchun raxbar hodimlarga tushuntirish ishlarini olib borish, ishchi va hodimlarning mehnat muxofazi bo'yicha bilimlarini oshirish, qurilish maydonlarini to'g'ri tashkil qilish, ishchi-hodimlarning mehnat muxofazasi qonun qoidalariga amal qilishini kundalik tekshiruvdan o'tqazish, xavfsiz ishlashni ustuvor vazifaga aylantirish orqali erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining 2016-yil 22-sentabrdagi O'RQ-410-sonli "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida"gi qonun.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 15.09.2014 yildagi 263-son.
3. Avtoreferat 04.04.2018 da qo'shilgan.
4. <https://fotochlenov.ru/14/11/2017>
5. Mehnat muxofazasi va texnik xavfsizligi O'.R.YO'LDOSHEV TOSHKENT - 2012.